

Олександр Галич
доктор філологічних наук, професор
Національний університет водного господарства та
природокористування
м. Рівне

**РОМАН Б. АКУНІНА “КОРОНАЦІЯ” ЯК
КВАЗІБІОГРАФІЯ ФАНДОРІНА**

Новітній російський письменник, що останні роки з політичних причин мешкає на Заході, Б. Акунін є автором циклу романів, героєм

яких є відомий детектив Ераст Петрович Фандорін. За версією автора, бідний російський чиновник, що колись служив при Московському генерал-губернаторі, досягнувши статусу державного радника, пішов у відставку і став успішним приватним детективом. Якщо в першому романі “Азазель” цей персонаж постає цілком вигаданим, то потім в наступних романах він поступово уособлює людину, що впливає на історичні події, з якою спілкуються реальні історичні особистості. Цим самим Фандорін набуває рис реального персонажа, вишуканого ідеального аристократа кінця XIX ст., привабливого інтелектуала, інтелігентного знавця чужоземних мов, сильного, непідкупного й справедливого. Дуже часто від нього залежать долі сильних світу цього. Б. Акунін у романі “Коронація” проводить думку, що від Фандоріна залежить доля всієї Російської імперії. Напередодні коронації останнього російського імператора Миколи II відбувається трагічна подія: якийсь невідомий досі в Росії злочинець на ім'я доктор Лінд викрадає сина великого князя, дяді імператора, чотирирічного Міку. Він шантажує родину Миколи II, вимагаючи обміняти на хлопчика один із символів династії Романових, діамант “Орлов” у 190 каратів, яким було прикрашено знак влади – скіпетр імператора. Віддати діамант для правителів імперії – це значить зганьбитися перед світом, оскільки скіпетр є найважливішим атрибутом церемонії коронації.

Роман “Коронація” написаний від імені дворецького дяді царя Афанасія Степановича Зюкіна, для якого родина Романових є священною, через це він недолюблює головного героя Ераста Петровича Фандоріна, який порушує великосвітські умовності, вступає в романтичні стосунки з великою княжною Ксенією Георгіївною, щоправда, перед цим рятуючи її від викрадення. Але Фандорін, який полює на міжнародного злочинця, що ховається під іменем доктор Лінд, не зумів урятувати від викрадення ним Міку, великого князя Михайла Георгійовича, маленького хлопчика.

Всі подальші події роману розгортаються навколо спроб звільнити хлопчика, генератором яких виявляється Фандорін. Великий князь Георгій Олександрович у Москві був поселений в Ермітажі, “красивому будинку з чудовим виглядом на Москву-ріку й місто” [1, с. 18]. У світі великого князя була гувернантка мадемуазель Деклік, яка займалася вихованням найменшого сина дяді імператора Михайла Георгійовича.

Уперше Ераст Петрович Фандорін з'являється увечері 6 травня 1895 року, коли велика княжна Ксенія Георгіївна, маленький її брат Михайло Георгійович, Афанасій Петрович Зюкін і мадемуазель Деклік поїхали кататися по Москві. Згодом вони відпустили карету і вирішили прогулятися Нескучним садом. У саду “приблизно на половині дороги до Ермітажу нам зустрівся елегантний пан середніх літ. Він поштиво при підняв циліндр, причому оголилися гладке чорне волосся і сиві скроні” [1, с. 33]. Тут же в парку вони зустріли китайця, який тримав у руках лоток сумнівних товарів. Хлопчик захотів купити цукерку і гоф-фурер Зюкін заплатив за неї карбованець. У цей час на них напали бандити. Невідомий пан і китаєць (який виявився насправді японцем) знищили чотирьох злодіїв, але хлопчик зник.

Тут же незнайомиць назвав себе: “Ераст П-петрович Фандорін. ... А це мій к-камердинер чи, може бути, д-дворецький, не знаю, як правильніше. Його звать Маса, він японець” [1, с. 39]. Цей епізод є зав'язкою роману. Легке заїкування Фандорін пояснив колишньою контузєю.

У цьому романі квазібіографія Фандоріна досягає своєї вершини. Герой зустрічається з верхівкою Російської імперії. Наряду з приводу викрадення дитини проводив особисто Микола II: “Государ сидів на чолі столу, був похмурим і мовчазним. Поруч зі ставними, високими дядьками, його величність здавався зовсім маленьким і непоказним, майже підлітком” [1, с. 46]. Поруч з ним сиділи його дядьки великі князі Георгій Олександрович (командувач флотом імперії), Симеон Олександрович (московський генерал-губернатор), Кирило Олександрович (командувач імператорською гвардією), брат викраденого хлопчика Павло Георгійович, начальник двірцевої поліції полковник Карнович. Б. Акунін за звичкою злегка змінює імена своїх героїв. Наприклад, прототип Симеона Олександровича насправді був Сергієм Олександровичем, Георгія Олександровича – Олексієм Олександровичем тощо. На першій нараді Фандорін очікував у коридорі. Саме тоді вперше пролунало ім'я доктора Лінда. Ніхто в Росії досі злочинця з таким ім'ям не знав. Але Афанасій Степанович пригадав, що чув учора від Фандоріна, що “треба чекати на лист від Лінда” [1, с. 51]. Він же доповів імператору, що Фандорін учора з'явився на місці злочину не

випадково: “Для випадкового перехожого він діяв надто рішуче, говорив дивні речі й упізнав ватажка розбійників – назвав прізвище “Пендерецький” [1, с. 51].

Симеон Олександрович запропонував негайно заарештувати Фандоріна. Начальник двірцевої поліції доповів: “Фандорін, Ераст Петрович. Сорока років. Православного віросповідання. Потомствений дворянин. Кавалер ... багатьох орденів, всіх не перерахуєш. Статський радник у відставці. Майже десять років був чиновником з особливих доручень при московському генерал-губернаторі князі Долгорукому” [1, с. 52]. Кирило Олександрович натякнув, що він знайомий з Фандоріним. Симеон Олександрович охарактеризував Фандоріна як авантюриста: “Підступний, виверткий, слизький, нечистоплотний. Як мені доповідали, забравшись із Росії, досяг успіху в усяких темних справах. Устиг наслідити і в Європі, і в Америці, і навіть в Азії. ... Мені доповідають з надійних джерел, що Фандорін упав нижче нікуди: веде розслідування за замовленням приватних осіб і не гидує брати винагороду – здається немало” [1, с. 52]. Симеон Олександрович запропонував відмовитися від послуг Фандоріна. Йому заперечив Кирило Олександрович: “Це незвичайно здібна людина. Якщо хто й може допомогти нам в цій складній і делікатній справі, то лише він. До того ж він щось знає про цього мерзотника Лінда” [1, с. 53]. Виникла сварка між великими князями. “Що ж ми вирішимо з цим Фандоріним? – жалісно спитав імператор. – Кликати його сюди чи ні? Попросити про допомогу чи арештувати?” [1, с. 53]. Вирішили залучити до розслідування.

Після того як кілька спроб звільнити хлопчика виявилися невдалими, керівництво операцією зі згоди імператора остаточно перейшло до Фандоріна, про що він повідомив Зюкіна: “Після того, як Карнович вломився в нашу з вами хитровську операцію, ніби слон у посудну лавку, загальне керівництво д-діями проти Лінда доручено мені, а начальнику двірцевої поліції і московському обер-поліцеймейстеру заборонено втручатися під страхом суду” [1, с. 173]. Почувши таке, Зюкін здивувався: “Нечувано! Доручити розслідування, від якого без перебільшення залежить доля царської династії, приватній особі! Це значило, що Ераст Петрович Фандорін зараз є найважливішою фігурою в усій російській державі” [1, с. 173].

“Коронація” – це пригодницький роман, рушійною силою сюжету якого є непрогнозовані дії Фандоріна, парадоксальність його мислення. Паралельно в сатиричному плані показано життя верхівки Російської імперії, яка навіть в найтрагічніші моменти своєї історії не змінювала своїх звичок. Після трагедії на хотинському полі (у Б. Акуніна її спровокував доктор Лінд), де в тисняві загинуло понад тисячу людей, а ще більше отримали каліцтво, імператриця “подарувала кожному з постраждалих по пляшці мадери” [1, с. 328], а московська газета надрукувала меню урочистої вечері з приводу коронації: “Бульйон Лукуловий. Пиріжки різні. Холодець із рябчиків по-суворовськи. Смаженина: великі курчата на рожні. Салат. Цільна спаржа. Морозиво. Десерт” [1, с. 328]. Зюкіну здалося, що після такої трагедії меню є досить скромним, у ньому немає “ні осетрів, ні фаршированих фазанів, ні навіть ікри білуги” [1, с. 328]. Проте й нього виникло запитання, “навіщо ж друкувати таке в газеті, для багатьох читачів якої і ковбаса “собача радість” – ласощі” [1, с. 329].

Долаючи безліч перешкод, не раз ризикуючи життям, Ераст Петрович Фандорін врешті решт знаходить й знищує злочинця доктора Лінда, яким виявляється гувернантка Міки мадемуазель Деклік, яка перебувала в самому епіцентрі подій, постійно вештаючись поряд з коронованими особами, буваючи на нарадах з приводу подальших кроків по звільненню хлопчика. Вона домоглася, щоб їй передали чимало дорогоцінностей, що належали російській короні, взамін за хлопчика, якого однак урятувати не вдалося, за наказом доктора Лінда його злочинці убили ще на початку операції по його звільненню. Фандорін, розкривши злочин, повернув коштовності їх володарям.

Таким чином, ми маємо справу з велетенським симулякром Б. Акуніна, який у романі “Коронація” намагається легалізувати в російській історії вигаданий його творчою фантазією образ детектива Ераста Петровича Фандоріна, присутнього в багатьох творах письменника. Укорінюючись у московські реалії, детектив спілкується не лише з вигаданими героями, яких у романі чимало, а також і з реальними історичними особистостями, російським імператором Миколою II, його найближчими родичами. Так поступово Фандорін у цьому творі набуває рис реальної історичної особи, чия біографія, точніше – квазібіографія досягає вершини. Б. Акунін конструюючи квазібіографію свого героя, наче переконує

читача, що без Фандоріна історія могла б мати зовсім інше спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акунин Борис. Коронація, или последний из Романов: Роман. М.: Захаров, 2005. 350 с.